

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra ekonomiky

Teze diplomové práce

Analýza veřejného dluhu v ČR

Burianová Lucie

© 2015 ČZU v Praze

Souhrn

Diplomová práce se zabývá analýzou veřejného dluhu v České republice v letech 1993 – 2013. Hlavním cílem je zhodnocení finanční situace ČR. K zhodnocení finanční situace je využita ekonomická a ekonometrická analýza. Tyto analýzy jsou doplněny o údaje ze statistických metod.

Provedením ekonomické analýzy je zjištěno, že v nejbližších letech ekonomice České republiky bankrot nehrozí, avšak od roku 2009 se ČR ocitá v dluhové pasti.

Ekonometrická analýza vyjadřuje vliv vládního deficitu, průměrné roční míry inflace, měnového kurzu a úrokové sazby na veřejný dluh. Je zjištěno, že při zvýšení vládního deficitu, se relativní veřejný dluh zvýší, to však může být vysvětleno ekonomickým růstem země. Při zkoumání vlivu spotřeby domácností a daní na veřejný dluh nebyla zjištěna lineární závislost těchto proměnných, avšak z korelační analýzy lze závislost těchto proměnných vyjádřit kubickou a kvadratickou funkcí.

Z provedených analýz je zřejmé, že finanční situace ČR není zlá, přesto je důležité hledat řešení na její zlepšení.

Klíčová slova: veřejné finance, veřejné příjmy, veřejné výdaje, veřejný rozpočet, veřejný a státní dluh, fiskální politika, fiskální nerovnováha, deficit, zadluženost, Česká republika

Diplomová práce „Analýza veřejného dluhu v ČR“ se zabývá, jak už sám název napovídá, problematikou veřejného dluhu českého státu. Cílem této práce je zhodnocení finanční situace ČR, které probíhá jak v rámci uzavřené ekonomiky, tak také v porovnání s ostatními zeměmi EU. Práce zobrazuje a hodnotí vývoj dluhu v jednotlivých letech, vymezuje příčiny vzniku a jeho růstu, popisuje strukturu dluhu a hodnotí negativní dopady veřejného dluhu na českou ekonomiku. Závěr práce přináší návrhy na eliminaci dluhu ČR.

Při zpracování analytické části diplomové práce, jsou využita statistická data o veřejném dluhu, která jsou získána z webových stránek Ministerstva financí České republiky, Českého statistického úřadu či Eurostatu. Vedle statistických dat jsou pro tuto část práce využity také odborné publikace a články v odborných časopisech či z webových stránek.

V práci je využita ekonomická, ekonometrická a korelační analýza. V rámci ekonometrické analýzy je sestaven ekonometrický model, který napomáhá v hodnocení vlivu jednotlivých proměnných (vládního deficitu, průměrné roční míry inflace, měnového kurzu a úrokové míry) na výši reálného veřejného dluhu. Ekonomická analýza zodpovídá otázku bankrotu ČR a s ním související otázku dluhové pasti. Závislost spotřeby domácností a závislost vybraných daní řeší poslední ze zmiňovaných analýz.

Nejnámější příčinou vzniku a prohlubování dluhu se stalo dluhové krytí rozpočtových deficitů, avšak dluh může být navýšen i prostřednictvím vládou převzatých finančních závazků od jiných subjektů. Výši dluhu dále ovlivňuje inflace a měnový kurz. Příčiny vzniku dluhu se pak dělí na aktivní (činnost vlády a dalších institucí) a pasivní příčiny (hospodářský pokles, mimořádná událost či úrok dluhu).

Po rozpadu Československé federace roku 1993 převzala ČR část dluhu ve výši 162,8 mld. Kč a nyní v roce 2015 přesáhl veřejný dluh ČR výši 1 852 mld. Kč. Nejrychlejší nárůst je spatřován mezi lety 2008 – 2012, za něž byla ČR velmi kritizována. Mírnější trend je zaznamenán v letech 2001 – 2008, nejpříznivější období v rámci růstu dluhu se nachází v letech 1993 – 1999. V následujících letech se očekává hospodářský růst země, a tím i příznivější situace veřejného dluhu.

Strukturální ukazatel poukazuje na skutečnost, že ČR dluží především sama sobě, neboť veřejný dluh je tvořen ze 77 % dluhem domácím. Přes příznivou situaci, je důležité si uvědomit, že v předcházejících letech byl rozdíl mezi domácím a zahraničním dluhem ještě větší. O příznivé situaci svědčí také pozice ČR v zadluženosti jednotlivých zemí EU.

V tomto porovnání se ČR řadí mezi méně zadlužené státy, které nepřesahují 60% hranici zadluženosti, a obsadila tím v roce 2012 devátou příčku země s nejmenším zadlužením v rámci EU28. Příznivé výsledky přináší i Bisphamova analýza, která sleduje budoucí vývoj dluhu. Pro rok 2014 stanovila podíl státního dluhu na HDP na 40,16 procent, což naznačuje pokles tohoto podílu o 3 procentní body. Avšak v ekonomické analýze je také zjištěno, že od roku 2009 se ČR ocitá v tzv. dluhové pasti, neboť reálná úroková míra převyšuje reálné tempo růstu HDP. Rok 2013 dokazuje, že i při kladném primárním deficitu podíl veřejného dluhu na HDP stále narůstá, což značí, že ČR si musí opětovaně každý rok půjčovat nové finanční prostředky, aby mohla dostát svým závazkům.

Diskutovaným výsledkem ekonometrického modelu je vliv vládního deficitu na podíl veřejného dluhu na HDP, kdy se dle odhadu při zvýšení vládního deficitu o 1 bilion Kč, sníží relativní váha dluhu o 12,93 procentních bodů. Tento směr působení lze vysvětlit ekonomickým růstem země či ojedinělými příčinami, kterou může být například provedení revize HDP. Avšak dle statistické verifikace je tento parametr na hladině významnosti 0,05 statisticky nevýznamný. Ostatní parametry statistická verifikace na stejné hladině významnosti řadí do skupiny statisticky významných. Ekonometrický model předpovídá, že při nulových proměnných bude výše podílů VD na HDP 55,81 procent. Dále se předpokládá nejvyšší zvýšení relativní váhy dluhu, a to o 2,46 procentních bodů při zvýšení úrokové míry o jeden procentní bod. Ostatní proměnné představují menší vliv působení, ale také se mění směr působení, což znamená, že při zvýšení jednotlivých proměnných se relativní váha dluhu bude snižovat. Dle koeficientu vícenásobné determinace, je endogenní proměnná vysvětlována z 98,39 % příslušnými vysvětlujícími proměnnými. Ekonometrická verifikace neshledala v modelu žádný nedostatek, čímž model splňuje předpoklad nejlepšího, nestranného a konzistentního odhadu.

Lineární závislost mezi veřejným dluhem a spotřebou domácností se neprojevila, avšak v korelačním poli jistá závislost existuje. Proložení korelačního pole kubickou funkcí, je dosaženo hodnoty koeficientu determinace 0,971, který vypovídá, že variabilita zpožděného veřejného dluhu je z 97 % vysvětlena změnou spotřeby domácností dle dané funkce. U nezávisle proměnné (výše vybraných daní) má nejlepší hodnotu koeficientu determinace funkce kvadratická, kdy variabilita zpožděného veřejného dluhu je vysvětlena taktéž z 97 % změnou výše vybraných daní dle příslušné funkce.

K eliminaci veřejného dluhu lze využít příkladného snížení dluhu Švédska, či se lze podívat za hranici EU a inspirovat se u ekonomů z Hong Kongu či Švýcarska. Obě země se vyznačují systémem pevného kurzu, kdy Švýcarsko využívá tzv. flukтуаčních pásem a Hong Kong naopak tyto pásma nevyužívá. Oba státy se potýkají se stejným problémem, kterým je udržení stanoveného kurzu, přesto patří mezi země s nejvýkonnějšími ekonomiky. V případě Švédska došlo k oživení ekonomiky země prostřednictvím dvou hlavních faktorů. Jako první faktor je vnímána pevná fiskální ruka, kdy byly stanoveny určité pravidla a limity, které byly striktně dodržovány. Druhý faktor se vyznačuje nezávislostí, neboť je dle švédských ekonomů důležité mít vlastní centrální banku, která může nastavit úrokové sazby dle potřeb ekonomiky.

Z práce vyplývá, že řešení dluhu spočívá v udržení hospodářského růstu, v přiměřeném snížení vládních výdajů a v zajištění dostatečných vládních příjmů. K dosažení těchto podmínek musí stát provést nemálo opatření v jednotlivých vládních sektorech. Jako příklad lze uvést, zakotvení normy v zákoně, která by povolovala schválit deficitní rozpočet pouze v zcela výjimečných situacích, které by byly dostatečně odůvodněny, a tehdy, když by byl schopen stát dluh, který z deficitního rozpočtu vzejde, splatit v dalším roce, popřípadě v rozmezí třech následujících let. V problematice daní, zůstává velmi důležitou položkou správný výběr daní. Taktéž lze přistoupit k rozšíření daňových pásem, což by nezajišťovalo jen vyšší příjmy státního rozpočtu, ale také by tento přístup plnil autoregulační funkci. V neposlední řadě by ČR pomohlo efektivnější čerpání dotací poskytnutých EU.

I přes některé signály příznivé situace veřejného dluhu by dle mého názoru měla ČR v období očekávaného růstu ekonomiky veřejný dluh snížit, a tím zamezit zhoršení situace v období recese. Nelze potlačovat příznaky zhoršení situace, kterými jsou například zmenšení rozdílu mezi domácím a zahraničním dluhem či ocitnutí se ČR v dluhové pasti. Zda ČR využije růstu ekonomiky k eliminaci dluhu, ukážou až následující léta.

Seznam základní použité literatury:

DVOŘÁK, Pavel. 2008. *Veřejné finance, fiskální nerovnováha a finanční krize*. 1. vyd. Praha: C. H. BECK, 343 s. ISBN 978-80-7400-075-1

HAMERNÍKOVÁ, Bojka, MAAYTOVÁ, Alena. 2010. *Veřejné finance*. 2. aktualizované vyd. Praha: Wolters Kluwer, 340 s. ISBN 978-80-7357-497-0

KLIKOVÁ, Christiana, KOTLÁN, Igor, a kol. 2012. *Hospodářská politika*. 3. vyd. Ostrava: SOKRATES, 293 s. ISBN 978-80-86572-76-5

NAHODIL, František a kol., 2009. *Veřejné finance v České republice*. 1. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 359 s. ISBN 978-80-7380-162-5

PEKOVÁ, J., PILNÝ, J., JETMAR, M. 2008. *Veřejná správa a finance veřejného sektoru*. 3. aktualizované a rozšířené vyd. Praha: ASPI, a. s., 712 s. ISBN 978-80-7357-351-5

PEKOVÁ, Jitka. 2011. *Veřejné finance: teorie a práce v ČR*. 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 644 s. ISBN 978-80-7357-698-1